

JAK MÓWIĆ O UCHODŹCACH – komentarz do słowniczka

UCHODŹCY / UCHODŹCZYNIE / OSOBY Z DOŚWIADCZENIEM UCHODŹCZYM / OSOBY POSZUKUJĄCE OCHRONY MIĘDZYNARODOWEJ / UCIEKINIERY WOJENNI

Cudzoziemcowi, który w Rzeczypospolitej Polskiej poszukuje ochrony przed prześladowaniem, może być przyznany status **uchodźcy**, zgodnie z konwencją genewską dotyczącą statusu uchodźców, którą Polska ratyfikowała w roku 1991. W potocznym rozumieniu **uchodźcami / uchodźczyniami** nazywa się osoby uciekające przed wojną lub inną sytuacją zagrażającą życiu. Termin **osoby z doświadczeniem uchodźczym** pozwala na niemylenie pojęcia prawnego z potocznym, w dodatku nie redukuje osoby do uchodźcy, pokazując, że jest to jedno z jej doświadczeń, a nie jedyne, które w całości ją definiuje. Niemniej, “warto pamiętać o tym, że dana osoba nie staje się uchodźcą, ponieważ został jej nadany taki status – to ten status został jej nadany, ponieważ ta osoba jest (i była – od momentu opuszczenia kraju pochodzenia) uchodźcą, decyzyja o nadaniu statusu uchodźcy tylko to potwierdza” (cytat za uchodzcy.info).

Dobrym rozwiązaniem jest też używanie terminu **osoby poszukujące ochrony międzynarodowej** (zob. [status prawny](#)). Ochrona taka umożliwia cudzoziemcowi(ce) pozostanie w kraju, do którego przybył(a), uciekając w obawie o własne bezpieczeństwo, zdrowie i życie (o procedurze ubiegania się o ochronę międzynarodową zob. [orzecznictwo RPO](#)). Termin **uciekiniery wojenni** odnosi się do osób uciekających przed wojną. W związku z agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę wobec uciekinierów wojennych z Ukrainy wprowadzono mechanizm ochrony czasowej, której zasady są obecnie definiowane przez instytucje Unii Europejskiej i władze polskie.

Używanie terminu **migrant / migrantka** w odniesieniu do osoby zmuszonej do opuszczenia swojego kraju i niemogącej do niego wrócić jest z pozoru niewinnym zabiegiem terminologicznym, za pomocą którego jednak państwa czy społeczność międzynarodowa zdejmują z siebie odpowiedzialność za objęcie tych osób ochroną. Z kolei azyl to w polskim prawie bardzo specyficzna forma ochrony, która ma być nadawana, gdy przemawia za tym ważny interes Rzeczypospolitej Polskiej (w praktyce jednak nie jest stosowana). Dlatego też lepiej jest unikać terminów **azylant / azylantka**, ponieważ w polskim prawie znaczą one coś innego niż uchodźca(czyni) (choć w terminologii międzynarodowej są to pojęcia w dużej mierze tożsame, co często powoduje ich błędny, automatyczny przekład na język polski).

W UKRAINIE

W Ukrainie – używamy przyimka „w” Ukrainie, aby podkreślić podmiotowość i odrębność polityczną państwa ukraińskiego. Przyimek „na” łączymy raczej z nazwami ziemi czy regionów (np. na Ziemi Dobrzyńskiej czy na Mazowszu). Więcej na sjp.pwn.pl

WOJNA W UKRAINIE / ROSYJSKA INWAZJA NA UKRAINĘ / ROSYJSKA AGRESJA NA UKRAINĘ

Wojna w Ukrainie / rosyjska inwazja na Ukrainę / rosyjska agresja na Ukrainę – proponujemy używanie tych sformułowań zamiast eufemistycznych zwrotów, takich jak **konflikt w Ukrainie / sytuacja w Ukrainie / wydarzenia w Ukrainie**. Eufemizmy znoszą odpowiedzialność agresora za inwazję na sąsiedni kraj. Używanie jasnych, precyzyjnych określeń pomoże w nazywaniu rzeczy bez zbędnego zmiękczenia i ukrywania istoty rzeczy.

KRYZYS HUMANITARNY / KRYZYS PRZYJMOWANIA UCHODźCÓW

Kryzys humanitarny jest lepszym określeniem tego, co często w przekazach medialnych nazywane jest kryzysem uchodźczym (czy kryzysem ukraińskim). O kryzysie humanitarnym mówimy wtedy, gdy sytuacja osób dotkniętych kryzysem – np. konfliktem zbrojnym – bez pomocy z zewnątrz będzie się pogarszać, z narażeniem życia i zdrowia łącznie. Określenie **kryzys uchodźczy** wskazuje uchodźców(czynie) jako przyczynę kryzysu. Tymczasem uchodźcy(czynie) są ofiarami wojen, autorytarnych rządów, kataklizmów naturalnych czy zmian klimatycznych. Sytuacje kryzysowe w kontekście uchodźstwa pojawiają się z powodu nieodpowiedniej infrastruktury recepcyjnej, braku lub nieskutecznego systemu relokacji uchodźców czy nieprzestrzegania ustalonych praw. Najczęściej kryzys uchodźczy jest w rzeczywistości kryzysem instytucjonalnym, kryzysem praworządności czy kryzysem humanitarnym, gdy potrzeby ludzi są niespełnione z powodu dysfunkcyjności instytucji państwowych lub ponadnarodowych. Dlatego bardziej adekwatnym określeniem będzie **kryzys przyjmowania uchodźców**. Analogicznie określenie **kryzys ukraiński** wskazuje na osoby z Ukrainy jako przyczynę wojny w Ukrainie i/lub kryzysu przyjmowania uciekinierów wojennych w Polsce i innych krajach.

OSOBY / GRUPA LUDZI / RODZINA

Zalew / fala / napływ / masa – używanie metafor związanych z wodą w stosunku do uchodźców (i migrantów) przywołuje skojarzenia z kataklizmem naturalnym, a zatem z czymś niszczycielskim, czego nie da się kontrolować ani zatrzymać. Sugeruje to negatywny wpływ imigrantów i uchodźców na społeczeństwo przyjmujące, a ich samych przedstawia jako zagrożenie. Jesteśmy zdania, że zamiast tych metafor powinniśmy używać słownictwa uszczegóławiającego, to jest wskazującego na konkretną sytuację i historię danej **osoby, grupy ludzi czy rodziny**. Więcej na ten temat znajdziesz na migracje.ceo.org.pl

OSOBY BEZ DOKUMENTÓW / OSOBY W PROCESIE REJESTRACJI / OSOBY O NIEUREGULOWANYM STATUSIE

Osoby bez dokumentów / osoby w procesie rejestracji / osoby o nieuregulowanym statusie to terminy, których zalecamy używać w odniesieniu do osób, których status prawny nie jest jeszcze uregulowany. Często w debacie publicznej osoby te nazywa się **nielegalnymi migrantami(kami)** – jest to termin stygmatyzujący, sugerujący popełnienie przestępstwa, przy czym pobyt bez wymaganej wizy czy zezwolenia na pobyt przestępstwem nie jest. W praktyce etykietowanie ludzi w ten sposób służy uzasadnianiu nieposzanowania ludzkiej godności i nierespektowania praw człowieka. Migranci(cki) i uchodźcy(czynie) często zmuszeni są do

przekraczania granic państw narodowych bez odpowiednich dokumentów podróży, gdyż ze względu na swoje pochodzenie nie mają szansy ich uzyskać (np. w postaci wizy) lub ich wnioski o ochronę międzynarodową są bezprawnie nieprzyjmowane. Zalecamy używanie słownictwa, które wskazuje na sytuację życiową lub prawną danej osoby.

INTEGRACJA

Integracja to proces włączania migrantów(ek) i uchodźców(czyń) w poszczególne obszary życia społeczeństwa przyjmującego przy jednoczesnym zagwarantowaniu im prawa do zachowania własnej odrębności kulturowej. Jest to proces wielopoziomowy (przebiegający w wymiarze instytucjonalno-prawnym, ekonomicznym, społecznym, kulturowym itd.) oraz obustronny. Wymaga bowiem zaangażowania zarówno ze strony migrantów(ek) i uchodźców(czyń) – którzy jednocześnie wnoszą coś do i uczą się od społeczeństwa przyjmującego – jak i samego społeczeństwa przyjmującego, jego otwartości i instytucjonalnych mechanizmów wsparcia. Integracja jest więc przeciwieństwem **asymilacji**, rozumianej jako proces jednokierunkowy, w ramach którego od migrantów(ek) i uchodźców(czyń) oczekuje się całkowitego wyzbycia się swojej kultury i upodobnienia do społeczeństwa przyjmującego. Postawa oczekiwania od migrantów(ek) i uchodźców(czyń), że „się zasymilują”, została już dawno temu politycznie zdyskredytowana jako wyraz kulturowej hegemonii (narzucania własnych norm i wartości) oraz przerzucania całej odpowiedzialności za proces adaptacji na migrantów(ki) i uchodźców(czyń). Obecnie w Unii Europejskiej mówimy o politykach integracyjnych, których celem jest włączanie nowych mieszkańców w społeczeństwo przyjmujące i budowanie spójności społecznej.

Opracowanie: **Natalia Bloch, Izabella Main, Robert Rydzewski**
Centrum Badań Migracyjnych i Instytut Antropologii i Etnologii
na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
kontakt: cebam@amu.edu.pl